

Amélie Nothomb

Psychopompos

Uit het Frans vertaald door Marijke Arijs

T
Z
A
R
A

De stoffenkoopman zag een vlucht trompetkraanvogels overvliegen. Hij was diep onder de indruk van hun schoonheid en bedacht dat het fantastisch zou zijn als hij een stof kon vinden die zo mooi was als hun verenkleed.

Terug in zijn winkel kreeg hij bezoek van een mysterieuze klant. Het was een jong meisje van een weergaloze schoonheid. Ze had sluik lang zwart haar, een stralend blanke huid en op haar getuiste lippen zat de rode lippenstift die wijst op een hoge afkomst. Dat ze van adel was, zag je ook aan de mouwen van haar kimono, die tot op de grond reikten. Het kledingstuk had de zeldzame witte kleur die kenmerkend is voor hooggeplaatste families.

Het meisje leek geen keuze te kunnen maken. De verkoper bood aan haar te helpen. Ten slotte zei ze met een merkwaardig zachte stem: 'Trouw met mij.'

Stomverbaasd probeerde de verkoper meer te weten te komen. Wie was ze? Waarom wilde ze met hem trouwen? Ze deed er hardnekkig het zwijgen toe.

De man bedacht dat het dwaas zou zijn om zo'n verleidelijk aanbod af te slaan en hoewel hij er niets van begreep, trouwde hij met haar.

De bruiloft verliep zonder problemen. Het stel begon op een serene manier aan het huwelijksleven. Alles liep op rolletjes.

Een paar dagen later zei de jonge vrouw: 'Ik heb

geen huwelijkscadeaus of bruidsschat meegebracht. Als je me een atelier ter beschikking stelt, een ruimte voor mij alleen, dan zal ik een prachtige stof voor je weven, op voorwaarde dat niemand het vertrek binnenkomt, zelfs jij niet.

De echtgenoot ging akkoord. De jonge vrouw trok zich een paar uur per dag terug in het atelier en na een week overhandigde ze, erg verzwakt door haar arbeid, haar man een stof zoals hij er nog nooit een had gezien. Ze was van een onbestemd materiaal, ongelooflijk mooi en kostbaar.

‘Wat is dit voor een stof? Hoe heb je dit voor elkaar gekregen?’ kon hij niet nalaten te vragen.

Ze sloeg haar ogen neer en gaf geen antwoord.

‘Vind je het goed als ik ze verkoop?’ vroeg hij.

‘Dat mag jij zelf weten, daar hoeft je mijn toestemming niet voor te vragen.’

Binnen de kortste keren vond de koopman een koper voor de stof en hij vroeg er een exorbitante prijs voor.

De weken gingen voorbij. De klanten stroomden toe en vroegen naar de fabelachtige stof waarover ze hadden gehoord.

De man verzocht zijn vrouw het wonder nogmaals te volbrengen. Na zich een week lang in het atelier te hebben opgesloten leverde ze, bleek en fel vermagerd, een stof af die net zo weelderig was als de vorige.

De koopman verkocht ze voor het dubbele van de vorige en had daar meteen spijt van, want als hij de prijs had vertienvoudigd, dan was ze net zo snel van de hand gegaan. Hij vroeg zijn vrouw nog een lap van die unieke stof te maken.

Ze zei nooit nee, hoewel het duidelijk was dat haar gezondheid er steeds meer onder leed. De man had dat wel in de gaten, maar kon de verleiding van het geld niet weerstaan. De mensen verdrongen zich inmiddels in zijn winkel, iedereen wilde die exclusieve stof hebben.

Al snel kwam de jonge echtgenote het atelier niet meer uit. Dag en nacht deed ze haar best om het helse tempo dat haar man haar oplegde bij te benen. Die merkte heus wel dat ze steeds magerder werd: de vrouw verloor haar jeugdige frisheid en haar schoonheid, haar huid werd groenig, haar haar verloor zijn glans en haar ogen stonden dof. Haar echtgenoot maakte zich weliswaar zorgen, maar het was sterker dan hijzelf. Hij rechtvaardigde zich door de kwestie te bagatelliseren.

Een paar maanden later werd de vrouw ziek, maar ze werkte gewoon door. De koopman hoorde haar hoesten. Zijn geweten knaagde. Als ik haar atelier binnenga, dan kan ik haar misschien helpen, dacht hij. Als hij diep in zijn hart had gekeken, dan zou hij hebben geweten dat hij in werkelijkheid haar fabricagegeheimen wilde achterhalen voor ze straks dood zou zijn.

Hij hield het niet langer uit en drong haar privé-atelier binnen. Wat hij daar zag, sloeg hem met stomheid: een prachtige trompetkraanvogel trok met zijn snavel zijn veren en dons uit, die zienderogen dunner werden, en liet ze in het weefgetouw glijden. Dat deed zoveel pijn dat het dier ervan kreunde, maar een menselijke hoest maskeerde het geluid.

Toen ze zag dat haar man haar bespiedde, slaakte ze een kreet van ontzetting en vloog meteen door de

openstaande deur naar buiten. De echtgenoot was wanhopig. Zijn enige troost was dat de vogelvrouw er ondanks haar broze gezondheid toch nog in slaagde de bergen te bereiken.

Hij pakte de onafgewerkte lap stof en stelde tot zijn tevredenheid vast dat ze onverkoopbaar was. Waarom had het zo ver moeten komen voor hij begreep dat sommige dingen niet voor geld te koop waren?

Hij legde de kostbare stof in zijn *tokonoma* en vervloekte zichzelf omdat hij zich zo laaghartig had gedragen.

Nishio-san vertelde me dit traditionele Japanse sprookje toen ik vier jaar oud was. De wreedheid ervan riep een verrukkelijke afschuw bij me op. Ik hield van het contrast tussen het minne gedrag van de koopman en de edelmoedigheid waarmee zijn vrouw zich offerde.

Ik vroeg me niet af of het verhaal een moraal had, maar instinctief begreep ik dat de vogel de man liet inzien hoe slecht hij was.

Wat had ik graag trompetkraanvogels willen zien! Jammer genoeg waren die zelfs in Japan met een kaarsje te zoeken. Ik was zo dom om geen belangstelling te hebben voor de zangvogels in de tuin, die ik maar gewoontjes vond.

Op mijn vijfde werd ik uit Japan verjaagd. Mijn vader werd naar Peking gestuurd, wat in 1972 niet iets was om enthousiast over te zijn.

Ik herinner me mijn eerste ontwaken in de Volks-

republiek China. Het was zomer en hoe ik ook mijn oren spitste, er ontbrak iets. Ik kon er de vinger niet meteen op leggen. Je hoorde geen vogelgezang.

Toegegeven, het getto van San Li Tun lag midden in de stad en er waren nauwelijks bomen, maar er zijn vogels die zich aan die omstandigheden aanpassen – vogels kunnen zich aan alles aanpassen, dat is bekend.

Mao had een van zijn grote campagnes gelanceerd: hij gaf de vogels de schuld van hongersnoden en andere rampen. Iedere Chinees moest alle vogels die hij te pakken kon krijgen afmaken, en de andere ook. De operatie had des te meer succes daar de mensen die de volkscommissaris de meeste vogellijkjes konden tonen, met lof en gunsten werden overladen.

Binnen de kortste keren was er in heel China geen vogel meer te bekennen. Het duurde een hele tijd voor de Grote Roerganger inzag hoe rampzalig die verdwijning was voor de ecologie en de economie van het land. En hoe kon hij toegeven dat hij zich had vergist?

De raven waren de enige vogels die Peking niet helemaal hadden verlaten. Veel waren het er niet, maar ze voerden wel de boventoon. Met hun buitengewone intelligentie waren ze de bevolking te vlug af. Ze hadden te lijden onder de situatie, die hen beroofde van de zangvogels waar ze deels op aangewezen waren voor hun levensonderhoud.

Raven zijn prachtige dieren. Jammer genoeg kan hun lied niet tippen aan hun verenkleed. Als je gezang verwacht en alleen maar gekras hoort, dan valt dat natuurlijk tegen.

Toch was ik blij met hun aanwezigheid, die me een

reden gaf om omhoog te kijken. Er was in China dan toch nog één vooraanstaand leraar overgebleven. Hun zeldzaamheid verklaarde allicht dat hun lessen zo weinig weerklank vonden.

Want in die tijd werd elke vorm van verfijning door de autoriteiten streng bestraft. Zelfs beleefdheid werd als contrarevolutionair gezien. Iedereen spuugde en boerde om het hardst.

Ik miste Nishio-san verschrikkelijk. Ik probeerde mezelf het sprookje van de trompetkraanvogel in haar taal te vertellen. Ik merkte dat het Japans langzaam uit mijn geheugen verdween en dat vond ik erg. Waarom kon ik de taal van die vrouw die me zo dierbaar was niet onthouden?

Met het Japans verdween ook de distinctie. Het taal-tje van de Chinese gouvernante klonk net zo ruw en onaangenaam als het gekras van een kraai. Ik herinnerde me dat de delicate, zachte manier van praten van Nishio-san aan het lied van een zangvogel deed denken.

Ik probeerde me de trompetkraanvogel in Peking voor te stellen. Hij zou er vliegensvlug vandoor zijn gegaan, doodsbang voor de vraatzucht van de jaaglustige bevolking. Mijn heimwee naar Japan werd er alleen maar erger door.

Drie jaar later kreeg mijn vader een aanstelling bij de Verenigde Naties. We verruilden Peking voor New York. Een groter contrast was nauwelijks denkbaar.

New York krioelt van de vogels. Duiven, mussen, meeuwen. Allerlei soorten zangvogels in Central Park.

Ook raven, maar niet uitsluitend. Dat weerzien was voor mij als een wederopstanding.

Ieder weekend brachten we door in een hut diep in het woud in Upstate New York, op een haast onvoorstelbaar ongerepte plek. Het gevederde volkje was er uitstekend vertegenwoordigd. Gaaien, merels, de veelbesproken *mockingbirds*, kardinaalvogels, toendragors, de hemel was ervan vergeven.

Ik herontdekte het plezier van wakker worden bij zonsopgang en in bed blijven om naar het gezang van de vogels te luisteren. Het onbeschrijflijke geluk om ze stuk voor stuk te identificeren, zoals de instrumenten van een orkest. Het genot om de uitbundigheid van die muziek te ervaren en je erdoor te laten meeslepen. Wie kan een dergelijke betovering weerstaan, zelfs al is die onbewust? Tegen die schoonheid had ik geen verweer.

Omdat mijn moeder me verbood om voor zeven uur op te staan, vulde ik de vroege uren met aandachtig luisteren. Aan iets wat zo afwisselend is, wen je nooit: iedere ochtend was weer anders. Het jaargetijde was maar een van de vele bepalende factoren.

Al gauw ontdekte ik een wonderlijke waarheid: vogels zijn individuen. Zeggen dat roodborstjes mooi zingen is even dwaas als verklaren dat mensen mooi zingen. Door goed te luisteren kon ik erachter komen welk roodborstje talent had. Het was niet alleen een kwestie van specimen. Zoals het kan gebeuren dat de grootste operazangers om duizend verschillende redenen niet op het toppunt van hun kunnen zijn, zo kan het gebeuren dat een bepaald roodborstje op een bepaalde dag of een bepaald tijdstip niet op zijn best is.

De vertaler ontving voor de vertaling van dit boek een projectbeurs van Literatuur Vlaanderen.

 **LITERATUUR
VLAANDEREN**

© 2024 Uitgeverij TZARA/Standaard Uitgeverij nv
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en Amélie Nothomb

Oorspronkelijke uitgave
Amélie Nothomb, Psychopompe
© 2023 Paris: Albin Michel – 9782226485618

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Ontwerp omslag en binnenwerk: Herman Houbrechts
Opmaak: www.intertext.be
Coverbeeld: Photography agency Iconoclast Image
© Jean-Baptiste Mondino

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed, kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 90 223 4089 9
D/2024/0034/300
NUR 302